

BIBLIJSKI MOTIVI NA FRESKAMA U ĐAKOVAČKOJ KATEDRALI (4)

4. MOJSIJE VOĐA I ZAKONODAVAC

Našašće Mojsijevo (Ludwig Seitz, 1882.)

Mojsije, koga je Bog odabrao da izraelski puk izvede iz egipatskog ropstva i da mu objavi Zakon Saveza s Bogom, čest je motiv u kršćanskoj ikonografiji, jer je predsluka Krista koji je svojim djelom i porukom otkupio cijelo čovječanstvo od grijeha i vječne smrti. Nije stoga neobično da su dvije zidne freske u glavnoj lađi katedrale posvećene upravo Mojsiju: **Našašće Mojsijevo**, djelo Ludwiga Seitza, i **Mojsije prima zavjetne ploče**, djelo njegova oca Alexandra-Maximiliana Seitza.

Izraelci u Egiptu

Povijest Mojsija, koga je majka u košarici od papirusove trske ostavila u trstici na obali Nila, općenito je poznata. Odigrava se većim dijelom u vrijeme ropstva izraelskog naroda u Egiptu: patrijarh Jakov se, nakon mnogo godina provedenih u Haranu, odijelio od svojega tasta Labana. Krenuo je na put s obje svoje žene, Leom i Rahelom, djecom, slugama i sluškinjama i svojim stadima. Hod s pašnjaka na pašnjake doveo ga je konačno u Egipt. Primamila ga je

plodna zemlja pa tu ostaje. Redaju se generacije, a Pismo izvještava: "Izraelci su bili rodni, namnožili se i silno ojačali, tako da su napučili zemlju" (Izl 1, 7).

To je uznemirilo egipatskog vladara, faraona, i on se pobojavao da će životno jaki Izraelci jednog dana postati ozbiljna opasnost njegovom narodu. Zato je tlačio hebrejsko pučanstvo i ogorčavao im život teškim radovima. Ali "što su ih više tlačili, oni se još više množili, napredovali i širili se, tako da su Egipćani strahovali od Izraelaca" (Izl 1, 12). Kralj je stoga naumio "zlo" uništiti u korijenu pa je naredio hebrejskim primaljama da ubiju svako muško novorođenče. Djevojčice su mogle ostaviti, neka žive. No babice su se bojale Boga i nisu se držale faraonove naredbe. Govorile su mu da Hebrejke rađaju "kao životinje", nenadano i brzo: "Prije nego babica dođe k njima one već rode" (Izl 1, 19). "Onda faraon izda naredbu svemu svome narodu" (Izl 1, 22), da svako muško dijete koje Hebrejka donese na svijet, bace u Nil.

Rođenje Mojsija

Eto, u takvim prilikama rodila je Izraelka Jokebed dječaka Mojsija. Bio je krasan i ona je - razumljivo - svim srcem željela da ga sačuva živa. Zato ga je - protivno faraonovu nalogu - krila pred svima. Kad to poslije tri mjeseca više nije bilo moguće, tražila je rješenje koje će joj dati barem tračak nade. Načini košaricu od papirusove trstike, oblijepi je smolom i paklinom, i u njoj ostavi svojega sinčića u priobalnoj trstici Nila. Prvotna odvažnost kojom se Jokebed suprotstavila faraonovoj zapovijedi prometnula se u smionu odlučnost da ostavi dijete bez zaštite i prepusti ga potpunoj neizvjesnosti.

Stavlja djetetov život, a na taj način i dio svojega života, na samo jednu kartu koju je imala na raspolaganje: na kartu nade, očekujući nevjerojatno, ali ipak ne i nemoguće - nepoznati i potpuno neizvjesni čudesni spas djeteta. Za svaki slučaj, poslala je na obalu dječakovu sestru Mirjam da je izvještava kako ne bi ostala sasvim u neizvjesnosti glede dječakove sudbine. Njezino je srce moralo znati što se zbiva s djetetom u košarici.

Uloga faraonove kćerke

I čudo se dogodilo: faraonova kćerka siđe na rijeku da se kupa. Otkrije u trsci košaricu s djetetom pa pošalje sluškinju da je donese. Iako je znala da je dijete hebrejsko, srce joj je

zaigralo. Njezina samilost bila je veća od pokornosti naopakim očevim naredbama. Djevojčica Mirjam je u tren oka shvatila situaciju i prisebno se ponudila da će potražiti dojilju za dijete. Zna ona jednu. Tako Mirjam faraonovoj kćeri za "nahoče" preporuči dojilju - svoju majku.

Događa se zaista nevjerovatno: izloženi Mojsije vraća se prsima vlastite majke, od kojih je bio otrgnut i prepušten najnevjerovatnijoj slutnji u bezbroj Božjih mogućnosti. Slijedi vrijeme tišine - bilo je to kod Izraelaca barem tri godine – tijekom kojeg dječak odrasta u potpunoj skrovitosti, dojen majčinom nadom i hrabrošću. Dostatno da mu se u dušu utisnu temelji onoga puta kojim će kasnije ići zajedno sa svojim narodom. Kao dječak i mladić, odgajan je na faraonovu dvoru. Zbog spleta okolnosti morao je bježati u Midjan; ondje se i oženio. Tu je, prema biblijskim izvještajima, pozvan od Boga da svoj narod izvede iz egipatskog ropstva.

Prizor na slici

To je dijelom sadržaj, a dijelom pozadina prizora koji vidimo na slici: Nil, a blizu obale u trstici dijete - Mojsije. Elegantna i raskošno odjevena faraonova kćerka mora da je prva opazila dijete u vodi. Raširila je ruke i nagnula se brižljivo prema djetetu. Ali, znajući svoju dužnost, dvije dvorkinje priskočiše do djeteta. Dijete je živo, raširenih ruku, kao da očekuje zaštitu. Oko faraonove kćerke, po dvorskom ceremonijalu, još su četiri dvorkinje: dvije joj lepezama prave hladovinu i paze je da ne bi posrnula u vodu, a dvije, crnkinje, pridržavaju joj skupocjene haljine i nose kozmetičke potrepštine. U dalekoj pozadini naziru se piramide, a nešto bliže veličanstveni faraonov dvor.

Slika je puna svjetla i živih boja, s mnogo izraženih detalja. U kristalno čistoj vodi vidi se odraz djeteta, sve je oblikovano žarom jutarnjeg tropskog sunca. Sve vibrira bojama, nijansama i njihovim odrazima: pravi istočnjački ugođaj. Mali Mojsije nas ovdje podsjeća još na nešto: on je prefiguracija malog Isusa u betlehenskoj štatici, koji je također spašen u Herodovom pokolju djece. Zato ova slika korespondira s freskom *Isusovo rođenje*, u južnoj poprečnoj lađi, a i od istog su slikara.

Mojsije na Sinaju

Mojsije prima zavjetne ploče (Alexander-Maximilian Seitz, 1882.)

Druga slika, **Mojsije prima zavjetne ploče**, stoji sučelice **Našašća Mojsijeva**. Čest je ikonografski motiv. Donosi važan događaj koji se zbio nakon što su se Izraelci oslobodili egipatskog ropstva i započinjali samostalan život u slobodi. Slika ima zapravo dvostruki sadržaj. U prvom planu Mojsije na gori Sinaju iz Božjih ruku prima kamene ploče s urezanim Božjim zakonom (Dekalogom, Deset Božjih zapovijedi), a u drugom izraelski narod igrom i svirkom slavi idola - zlatno tele.

Bog je ovdje prikazan kao dostojanstveni starac, okružen žarkim oblacima i anđelima, koji su uvijek simbol Božje nazočnosti. Na mnogim srednjovjekovnim slikama tog motiva Božja prisutnost je naznačena samo rukom koja Mojsiju pruža ploče. Anđeli u zanosu trubama naviještaju savez koji se uspostavlja novim Zakonom. Mojsiju, zanesenom u čitanje kamene ploče, iz glave sijevaju dva snopa svijetlih zraka.

Knjiga izlaska u 19. poglavlju i nadalje detaljno opisuje događanja na Sinaju: "Tri mjeseca nakon izlaska iz zemlje egipatske, stignu Izraelci u Sinajsku pustinju i utabore se. Postave Izraelci tabor tu pred brdom, a Mojsije se popne k Bogu." Bog preko Mojsija pripravlja narod na Savez. "Mojsije siđe k narodu i sve mu kaza....a sav narod uzvratilo jednoglasno: Vršiti ćemo sve što je Jahve naredio." Bog opširno izriče Deset zapovijedi, a Mojsije dođe "i kaza narodu sve riječi Jahvine i sve odredbe"...."Onda Jahve reče Mojsiju: Popni se k meni na brdo i

pričekaj ondje. Dat ću ti kamene ploče sa zakonom i zapovijedima koje sam na njihovu pouku napisao."

"Zatim Mojsije uzade na brdo, a onda oblak prekri brdo. Slava se Jahvina nastani na Sinajskom brdu i oblak ga obavijaše šest dana. Sedmoga dana zovne Jahve Mojsija isred oblaka.... Četrdeset dana i četrdeset noći boravio je Mojsije na brdu.... Kad Jahve svrši svoj razgovor s Mojsijem na Sinajskom brdu, dade mu dvije ploče svjedočanstva, ploče kamene, ispisane Božjim prstom."

Zlatno tele

Broj 40 često se spominje u svetopisamskim knjigama. To je simbol vremena iskušenja i usavršavanja na koje je netko stavljen. Izraelski narod je čekao povratak Mojsijev sa Sinaja "četrdeset dana" i izgubio strpljenje, nije izdržao kušnju, iznevjerio se, pogazio obećanja. Knjiga izlaska nastavlja: "A narod, videći gdje Mojsije dugo ne silazi s brda, okupi se oko Arona pa mu rekne: Ustaj! Napravi nam boga, pa neka on pred nama ide!" I Aron, Mojsijev pomoćnik, popusti narodu pa od zlatnine koju su među sobom brzo sakupili "načini saliveno tele". I lakovjermi i povodljivi narod poviče: "Ovo je tvoj bog, Izraele, koji te izveo iz zemlje egipatske." Po Aronovim uputama sagradili su čak i žrtvenik pred teletom, prinosili mu žrtve a "onda svijet posjeda da jede i pije. Poslije toga ustade da se zabavlja". Duboka psihologija povodljivosti mnoštva krije se u tom opisu koje gledamo u drugom dijelu freske.

Tu slika prestaje. A znamo da je Mojsije, videći na povratku s gore kako je njegov narod brzo skrenuo s pravog puta, od gnjeva bacio i razbio ploče Božjeg zakona. Ne samo to: "Pograbi tele koje bijahu napravili, spali ga ognjem i u prah satre." No Mojsije, unatoč opravdanom bijesu, moli Boga, da ne kazni njegov narod i - dobiva nove ploče.

Autoportret i arapski natpis

Još dva detalja zapažamo na slici: ispod oblaka koji okružuju Božji lik i Mojsija, tri su osobe: Mojsijevi pratioci, koji od straha i divljenja pred Bogom zakrivaju svoj pogled. A ispred zlatnog teleta obijesno pleše čovjek, udarajući u tamburin. Lice toga čovjeka je autoportret slikara. Dok je boravio u Đakovu, putovao je na Istok i odande donio istočnjačko odijelo u kojem je ponekad hodao po Đakovu pa čak i u povorci na dan posvete katedrale.

Na samom donjem dijelu okvira slike još je jedna zanimljivost: tekst ispisan arapskim pismom, koje se piše i čita zdesna nalijevo. Traskribirano u latinicu glasi: ALLAH E'ATA LI-MUSA LEVHATEJ EL-'AHDI. A znači: ALLAH POKLANJA (PREDAJE) MUSAU (MOJSIJU) ZAVJETNE PLOČE.

Mojsije je "najuzvišenija osoba najstarije povijesti", kaže povjesničar Leopold Ranke. U događaju na Sinaju on je predsluka Krista, zakonodavca Novog saveza. Zato se Mojsije, sa zavjetnim pločama u rukama, nalazi i pod Kristovim likom na slici Krunjenje Bogorodice u društvu s velikosvećenikom Melkizedekom i prorokom Danijelom. Inače, kršćanska ikonografija poznaje još mnoge motive Mojsijeva života: jedan od najstarijih prikazuje Mojsija kako izbija vodu iz pećine (predsluka krštenja). Međutim, ime *Mojsije* jedva da je u praksi ušlo među kršćanska imena, premda se njegov spomendan slavi u katoličkom kalendaru, već prema krajevima, 20. srpnja ili 29. kolovoza ili 4. rujna.

Antun Jarm